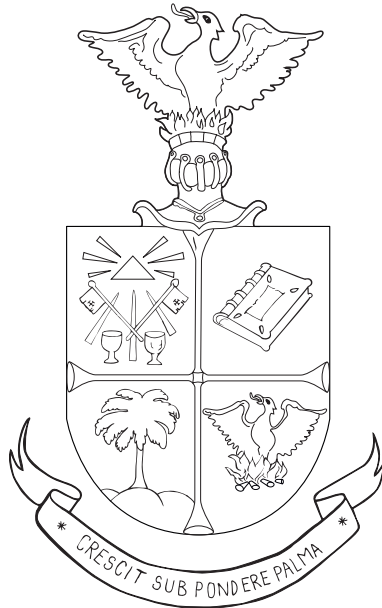

Glossa Iuridica

IX. évfolyam, 3-4. szám

Budapest, 2022

Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar

SZERKESZTŐBIZOTTSÁGI ELNÖK:

Miskolczi Bodnár Péter

A SZERKESZTŐBIZOTTSÁG TAGJAI:

Antalóczy Péter, Birher Nándor, Böcskei Elvira, Bruhács János,
Csáki-Hatalovics Gyula, Cservák Csaba, Czine Ágnes, Dobrocsi Szilvia,
Domokos Andrea, Homicskó Árpád Olivér, Jakab Éva, Kukorelli István,
Kun Attila, Liviu Radu, Miskolczi Bodnár Péter, Móré Sándor,
Osztovits András, Pulay Gyula, Rixer Ádám, Erik Stenpien, Stipta István,
Szabó Imre, Szalma József, Szuchy Róbert, Tamás András, Tóth András,
Tóth J. Zoltán, Törő Csaba Attila, Trócsányi László, Udvary Sándor

FŐSZERKESZTŐ:

Rixer Ádám

FŐSZERKESZTŐ-HELYETTESEK:

Homicskó Árpád Olivér, Szuchy Róbert, Udvary Sándor

SZERKESZTŐK:

Boóc Ádám, Cservák Csaba, Domokos Andrea, Stipta István

Olvasószerkesztő:

Nagy Péter

ISSN 2064-6887

Kiadja:

A Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kara

Felelős kiadó: Prof. Dr. Miskolczi Bodnár Péter, dékán

A kiadvány nyomdai munkálatait előkészítette:

Patrocinium Kiadó

GONDOLATOK AZ ÁLLATELEDELEK FORGALMAZÁSÁT ÉS CÍMKÉZÉSÉT ÉRINTŐ SZABÁLYOZÁS ALAKULÁSÁRÓL AZ EURÓPAI UNIÓ ÉS AZ AMERIKAI EGYESÜLT ÁLLAMOK TERÜLETÉN

BRESZKOVICS BOTOND
doktorandusz (PTE ÁJK)

Absztrakt

2022. július 22. napján ünnepelte 200. jubileumi születésnapját az Martin's Act, amely az első állatjóléti jogszabály volt az Egyesült Királyságban és egyben a világon. A mögöttünk lévő elmúlt két évszázad során, az állatjólét megfelelőségét biztosító jogszabályok, szabályozási tereuma folyamatosan kiszélesedett. A kezdeti időszakban az állatjóléti szabályok, alapvetően a hásonállatok érdekvédelmére fókuszáltak. Napjainkban viszont, az állatjóléti szabályok térszerése tapasztalható a kedvtelésből tartott állatok vonatkozásában, amely döntően az állatéllelmiszereket érintő szabályozásban tükröződik. Ennek megfelelően jelen tanulmány célja, hogy egy átlátható képet nyújtson az Európai Unió és az Amerikai Egyesült Államok területén mérvadó állatéllelmiszereket érintő szabályozási környezetről, különös figyelemmel az állateledelek forgalmazására és címkézésére.

Kulcsszavak: állateledelel, állatjólét, címkézés, forgalmazás, EU, USA

THOUGHTS ON THE EVOLUTION OF REGULATION OF THE MARKETING AND LABELLING OF PET FOOD IN THE EUROPEAN UNION AND THE UNITED STATES OF AMERICA

Abstract

On 22 July 2022, the Martin's Act, the first animal welfare legislation in the UK and the world, celebrated its 200th anniversary. Over the past two centuries, the regulatory landscape for animal welfare legislation has expanded. In the early days, animal welfare legislation was essentially focused on protecting the interests of farm animals. Nowadays, however, there is an increasing focus

on animal welfare rules for pets, which is mainly reflected in the regulation of animal food. Accordingly, the aim of this study is to provide a transparent picture of the regulatory environment for pet food in the European Union and the United States of America, with a particular focus on the marketing and labelling of pet food.

Keywords: pet, food, welfare, labelling, marketing, EU, USA

1. Bevezetés

2022. július 22. napján ünnepelte 200. jubileumi születésnapját az Martin's Act, amely az első állatjóléti jogszabály volt az Egyesült Királyságban és egyben a világon. A mögöttünk lévő elmúlt két évszázad során, az állatjólét megfelelőségét biztosító jogszabályok, szabályozási terepuma folyamatosan kiszélesedett. A kezdeti időszakban az állatjóléti szabályok, alapvetően a haszonállatok érdekvédelmére fókuszáltak. Napjainkban viszont, az állatjóléti szabályok térrnyerése tapasztalható a kedvtelésből tartott állatok vonatkozásában, amely döntően az állatételmiszereket érintő szabályozásban tükröződik. Ennek megfelelően jelen tanulmány célja, hogy egy átlátható képet nyújtson az Európai Unió és az Amerikai Egyesült Államok területén mérvadó állatételmiszereket érintő szabályozási környezetről, különös figyelemmel az állateledelek forgalmazására és címkézésére.

2. Az ember legjobb barátjának a jóléte

Őseink a kutyát, mint az ember legjobb barátját, több mint húszezer éve háziiasították.¹ Azóta a kutyák szerepe és mindennapi életünkben betöltött jelentősége folyamatosan változott, egyszersmind felértékelődött. Az ebek kezdeti munkavégzés céljából történő tartása, ugyan napjainkban is tetten érhető, azonban egyre nagyobb mértékben dominál az ebek kedvtelésből tartása, az állatjólét (animal welfare) széleskörű biztosítása.

Az állatjólét fogalma mind a haszonállatok mind a kedvtelésből tartott állatok vonatkozásában irányadó. Általános meghatározás alapján az állatjólét, az állatoknak olyan egészséges testi és szellemi állapotát jelöli, amelyben az

1 ANGELA R. Perri – TATIANA R. Feuerborn – LAURENT A. F. Frantz – GREGER Larson, RIPAN S. Malhi – DAVID J. Meltzer – KELSEY E. Witt: Dog domestication and the dual dispersal of people and dogs into the Americas. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 2021, 118 (6) 1–8.

állat jól érzi magát, megkapja, amit akar.² Ugyanakkor a fogalom univerzalitását jelzi, hogy jelentése attól függően módosulhat, hogy milyen iparágban jelenik meg. Így az állatjólét eltérő tartalommal rendelkezik a mezőgazdaságban, a vállalati szférában vagy az állatorvoslás területén.³ Az állatjólét biztosítása jogszabályok által realizálható, így a továbbiakban a tanulmány az állatjólét jogi aspektusainak rövid ismeretesezt végzi el.

Európában az első szervezett állatjóléti mozgalom 1822-ben Londonban vette kezdetét, amely törekvés eredményeként megszületett az ún. Martin Act.⁴ A jogszabály megtiltotta a szarvasmarhával való kegyetlen és helytelen bánásmódot.⁵ Az angol állatjólét megerősítését szorgalmazó szabályozási kezdeményezés hatására a 19. században az európai kontinensen is elindult egy állatvédelmi szabályozási hullám. Hazánkban az állatjólét területét érintő releváns jogszabályok megjelenésére egészen 1990-ig várni kellett.⁶

Napjainkban az állatjólét szabályozása⁷ mind az Egyesült Államokban és az Európai Unióban megtalálható. Az USA területén az állatjólétet érintő szabályozás gyökerei egészen 1966-ig nyúlnak vissza, amikor az AWA Act⁸ megszületett. Az Egyesült Államokban ez a szövetségi törvény szabályozza az állatokkal való bánásmódot a kutatás, az állatkiállítások, szállítás és az értékesítés során.

Az EU területén az első állatjóléti szabályozás közel egy évtizeddel később 1974-ben jelent meg az állatok védelmét szorgalmazva a vágóhidakon,⁹ majd

-
- 2 MARIAN Stamp Dawkins: *The Science of Animal Welfare: Understanding What Animals Want*. Oxford, Oxford University Press, 2021, 160.
 - 3 CAROLINE J., Hewson: What is animal welfare? Common definitions and their practical consequences. *The Canadian veterinary journal*, 2003, 44 (6), 496–499.
 - 4 JERRY L., Anderson: The Origins and Efficacy of Private Enforcement of Animal Cruelty Law in Britain. *Drake Journal of Agricultural Law*, 2012, 17 (2), 277.
 - 5 KREILKAMP, Ivan: *The Ass Got a Verdict: Martin's Act and the Founding of the Society for the Prevention of Cruelty to Animals, 1822*. https://branchcollective.org/?ps_articles=ivan-kreilkamp-the-ass-got-a-verdict-martins-act-and-the-founding-of-the-society-for-the-prevention-of-cruelty-to-animals-1822 (2022. 08. 19.)
 - 6 JÁMBOR Adrienn: *A kedvtelésből tartott állatok jogi védelme a közigazgatásban*. Miskolc, Bíbor Kiadó, 2022, 26–27.
 - 7 LINDA, Case – LEIGHANN, Daristotle – MICHAEL, Hayek – MELODY, Raasch: *Canine and Feline Nutrition. A Resource for Companion Animal Professionals (3rd Edition)*. Maryland Heights, Mosby, 2010, 576.
 - 8 United States and Congress: An Act to Authorize the Secretary of Agriculture to Regulate the Transportation, Sale, and Handling of Dogs, Cats, and Certain Other Animals Intended to Be Used for Purposes of Research and Experimentation, and for Other Purposes. <https://naldc.nal.usda.gov/catalog/5250779> (2022. 08. 20.)
 - 9 EU: Animal Welfare. <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/glossary/animal-welfare.html> (2022. 07. 19.)

egy hosszabb szabályozási időszakot¹⁰ követően 1998-ban tenyésztés céljából tartott állatok általános védelme is biztosítottá vált.¹¹

Az állatjólétet érintő szabályozás egyik domináns területét képezi a haszonállatok¹² védelme, azonban az állatjólét biztosítása minden állatra, mint érző lényre kiterjed.¹³ Kifejezetten a kedvtelésből tartott állatok (kutya, macska) jólétének biztosításával kapcsolatban kiemelhető az Európa Tanácsnak a kedvtelésből tartott állatok védelméről szóló európai egyezménye, amelynek célja a kedvtelésből tartott állatok jólétének előmozdítása, valamint kezelésük és védelmük minimumszabályainak biztosítása. Kitekintésként álljon itt, hogy hazánk nem írta alá a kedvtelésből tartott állatok védelméről szóló európai egyezményt, ugyanakkor az állatjólét biztosításának előmozdítását célozza az Állatorvostudományi egyetem gondozásában megjelent Állatvédelmi Kódex. A Kódex aláírásával a felek vállalják – többek között – a hatályos állatvédelmi joganyag megismerését és maradéktalan betartását, továbbá az állatok védelmén túl törekednek a fenntarthatóság szem előtt tartására, valamint a gondozásukban lévő állatokat megillető öt szabadságjog¹⁴ betartására.

Az állatjólét szabályozása komplex terület, de nem kevésbé összetett az állatvédelem és az állatélelmiszerek szabályozása. A megfelelő és jóminőségű állatélelmiszerek biztosítása a haszonállatok és a kedvtelésből tartott állatok szempontjából egyaránt releváns, ugyanakkor a továbbiakban az állatélelmiszereket érintő szabályozás áttekintése során a kedvtelésből tartott állatok eledelét érintő jogi környezet bemutatására szorítkozom.

10 SIMONIN, Denis – GAVINELLI, Andrea: *The European Union legislation on animal welfare: state of play, enforcement and future activities*. In: HILD S., SCHWEITZER L. (eds): *Animal Welfare: From Science to Law*. Paris, La Fondation Droit Animal, Éthique et Science, 2019, 59–70.

11 A Tanács 98/58/EK irányelve (1998. július 20.) a tenyésztés céljából tartott állatok védelméről.

12 WILSON G. Pond – FULLER W. Bazer – BERNARD E. Rollin: *Animal Welfare in Animal Agriculture: Husbandry, Stewardship, and Sustainability in Animal Production (1st ed.)*. Florida (United States), CRC Press, 2011, 334.

13 Lásd EUMSZ 13. cikk: az Unió mezőgazdasági, halászati, közlekedési, belső piaci, kutatási, technológiafejlesztési és űrkutatási politikáinak kialakításánál és végrehajtásánál az Unió és a tagállamok teljes mértékben figyelembe veszik az állatok, mint érző lények kíméletére vonatkozó követelményeket, miközben tiszteletben tartják a tagállamok — különösen a vallási szertartásokra, kulturális hagyományokra és regionális örökségre vonatkozó — jogszabályi vagy közigazgatási rendelkezéseit és szokásait.

14 Lásd: Farm Animal Welfare Council (FAWC 1992;1993): 1) Éhség és szomjúság nélküli élet 2) Kényelmetlenség nélküli élet 3) Fájdalom, sérülés és betegség nélküli élet 4) Jog a normális viselkedés kifejezéséhez 5) Félelem és gyötrelme nélküli élet.

3. Az ember legjobb barátjának a tápláléka

Véleményem szerint azzal, hogy a háziállatok szerepe a történelem folyamán átalakult, egyidejűleg az élelmezésükben is változást eredményezett. A szakirodalom a kutyák esetében bekövetkező tudatos élelmezés előképeit a középkorra helyezi. A kor emberei például a vadászkutyák élelmezésére különösen nagy hangsúlyt fektettek, figyelemmel arra, hogy a vadászkutyák táplálása megtervezett módon, naponta több alkalommal, kis adagokban történt. A középkori vadászkutyák kvázi kutyaeledele jellemzően a vadászatból származó vadhúst, kenyert ezen kívül tojást, tejet és babot is tartalmazhatott.¹⁵

Meglehet, a középkorban a vadászkutyák, mint munkakutyák privilégiumát képezte a speciális étrend, még esetükben sem beszélhetünk a mai értelemben vett kutyaeledelekről, azoknak a megjelenése a 19. században indul útjára.¹⁶ Az első kereskedelmi forgalomba hozott állateledelt James Spratt angol üzletember készítette el a 19. században. Egy kikötőben tett sétája során látta, hogy a tengerészek megmaradt keksszel etetik a kutyákat. Ennek hatására megalkotta az első kifejezetten kutyáknak szánt jutalomkekszet, amely összetételét tekintve búzadara, zöldség, cékla és marhavér keverékből készült.¹⁷

A kereskedelmi forgalomban¹⁸ történetileg a száraz állateledetek jelentek meg előbb, ugyanakkor a nedveseledetek a megjelenésüket követően, rövid időn belül nagy népszerűséget szereztek, ezzel jelentős mértékű piaci részt kiszakítva maguknak. Jó példa erre a Ken-L Ration esete az Amerikai Egyesült Államokban.¹⁹

Azzal, hogy a kereskedelmi forgalomban az állateledetek két típusa (száraz, nedves táp) elérhető volt, idővel kialakult az állateledeteknek a nedvességtartalmuk alapján két csoportba sorolása, ezzel megkülönböztetve 1) száraz és 2) nedveseledeteket. A szárazeledetek csoportjába az olyaneledetek tartoznak, amelynek a nedvesség tartalma nem haladja meg a 14%-ot.²⁰ A szárazeledetek

15 WALKER-MEIKLE Kathleen: *Medieval Pets*. Woodbridge (United Kingdom), Boydell & Brewer, 2012, 179.

16 AXELSSON, Erik et al.: The genomic signature of dogdomestication reveals adaptation to a starch-rich diet. *Nature*, 2013, 495 (7441), 360–364.

17 Pet Food Institute: History of Pet Food. <https://www.petfoodinstitute.org/about-pet-food/nutrition/history-of-pet-food/> (2022. 07. 06.)

18 SIMIACHKO, Olena: Pet Food classification commodities and markets. *Technical Science*, 2020, 36 (4), 65–73.

19 ROBERT Klara: Perspective: That's Mr. Pet to You. <https://www.adweek.com/brand-marketing/perspective-thats-mr-pet-you-131769/> (2022. 08. 27.)

20 Product Environmental Footprint Category Rules (PEFCRs) Prepared Pet Food for Cats and Dogs. (a továbbiakban: PEFCRs) 1–98. <https://ec.europa.eu/environment/eusssd/>

megjelenésük szerint lehetnek extrudáltak vagy aprítottak, amelyek szemben a nedves eledelekkel a magasabb szénhidrát-tartalommal rendelkeznek.²¹ A nedves állateledek kategóriájába azon eledelek tartoznak, amelyeknek a nedvesség tartalma 60% vagy azt meghaladó arányú.²² Egy másik megközelítés a nedves eledeleket a nedvesség tartalma alapján 60–80% közé helyezi,²³ megint mások ezt az arányt 70–80% közé teszik.²⁴ A különböző állateledek közötti előnyök és hátrányok attól függően alakulnak, hogy milyen indikátor szolgál a vizsgálódás alapjául. Amennyiben a tápanyagtartalom képezi a viszonyítás alapját, annyiban marginális jelentőségű eltérés tapasztalható száraz és nedves állateledek között, tény azonban, hogy a száraztápok több szénhidrátot tartalmaznak, mint a nedveseledelek.²⁵ Gazdasági szempontból már jelentősebb a különbség, lévén a száraztápok nagyobb kisserelésben is elérhetőek, amely így költséghatékonyabb megoldást jelent a házikedvencek tulajdonosainak, továbbá hosszabb eltarthatóságot biztosít, szemben a nedveseledekkel. Viszont a száraztápoknak az élvezeti értéke alacsonyabb, így a kedvtelésből tartott állatok előnyben részesítik a nedveseledeleket.²⁶

A tápanyagtartalom alakulásán és a gazdasági faktorokon kívül a kedvtelésből tartott állatok tulajdonosainak nem kevésbé fontos szempontot képez az állateledek minősége.²⁷ A minőség, mint a választást befolyásoló tényező dominanciáját jól tükrözi, hogy a szakirodalom szerint a kedvtelésből tartott állatok gazdái nagyobb jelentőséget tulajdonítanak annak, hogy egészséges

smgp/pdf/PEFCR_PetFood_FinalPEFCRs_2018-05-09.pdf (2022. 07. 04.)

21 Pet Food Manufacturers Association: The Different Pet Food Formats. <https://www.pfma.org.uk/the-different-pet-food-formats>

22 PEFCRs i. m. 1–98.

23 The Pet Food Industry Association of Australia (PFIAA): Cats & Dogs: Wet vs Dry Food. <https://pfiaa.com.au/wet-vs-dry-pet-food/> (2022. 09. 16.)

24 Pet Food Manufacturers Association: The Different Pet Food Formats. <https://www.pfma.org.uk/the-different-pet-food-formats> (2022. 09. 16.)

25 A magasabb szénhidrát-tartalom mellett, az EU területén azonban szintén megfelelő mennyiségű fehérjét is tartalmaz. Lásd. FEDIAF: FEDIAF launches NEW myth-busting Carbohydrates Factsheet https://europeanpetfood.org/_/news/fediaf-launches-new-myth-busting-carbohydrates-factsheet/ (2022. 09. 16.)

26 McGill Office for Science and Society (OSS): *Wet Versus Dry Pet Food: Is One Better for Your Pet?* <https://www.mcgill.ca/oss/article/nutrition/wet-versus-dry-pet-food-one-better-your-pet#:~:text=Some%20researchers%20have%20theorized%20that,the%20same%20number%20of%20calories> (2022. 08. 07.)

27 LAFLAMME Dorothy P et al. Pet feeding practices of dog and cat owners in the United States and Australia. *Journal of the American Veterinary Medical Association*, 2008, 232 (5), 687–694.

táplálékot vásároljanak kedvencüknek, mint saját maguknak.²⁸

Abból következően, hogy a kereskedelmi forgalomban kapható állateledelek kiválasztását több heterogén tényező befolyásolja, a jogalkotás az állateledelek címkézést érintő szabályok kialakításakor a transzparens és valós információk feltüntetésének biztosítására törekszik, ezzel garantálva a fogyasztók védelmét.

4. Az állatételismer fogalma és kategóriái

Az élelmiszerjog meghatározó alapját képezi az élelmiszer és állatételismer fogalmak, amely kategóriák közötti különbségtétel az EU és USA jogában egyaránt megjelenik a food és az animal feed képében. Az élelmiszer alapvetően az emberi fogyasztásra szánt, míg az állatételismer az állatok takarmányozására szolgáló készítményeket jelöli. Jellemző továbbá, hogy az állatételismer gyűjtőfogalmán belül több, különböző összetételű állati fogyasztásra szánt élelmiszerkategória található, így például takarmánykeverék (compound feed), a teljes értékű takarmány (complete feed), a kiegészítő takarmány (complementary feed), valamint a különleges táplálkozási célokra szánt takarmány (dietetic feed).²⁹ Ez utolsó kategóriával kapcsolatban kiemelést érdemel, hogy az EU területén a pontos felhasználásukról rendeleti szinten jegyzék készült.³⁰

Mind az USA és az EU vonatkozásában az állatételismer előállítását, kereskedelmi forgalomba hozatalát, összetételét és címkézését szigorú szabályozás bástyázza körül. Azonban kifejezetten a kedvtelésből tartott állatok élelmiszerét érintő jogi szabályozás sem a kontinentális (EU) sem az angolszász (USA) jogterületen nem jellemző. A házikedvencek eledelét érintő speciális rendelkezések a takarmányokra vonatkozó és az állatjóléti szabályokban érhetők nyomon. Az USA esetében a szabályozás két szinten valósul meg akként, hogy az állami és szövetségi szabályok egymással korrelációban állnak. Az EU területén a különböző nemzeti, kulturális, földrajzi és étkezési szokásokból eredő heterogenitás kihívások elé állítja a jogalkotást, azonban

28 SCHLEICHER, Molly – CASH, Sean B – FREEMAN, Lisa M: Determinants of pet food purchasing decisions. *The Canadian veterinary journal*, 2019, 60 (6), 644–650.

29 PARR, Jacqueline – REMILLARD, Rebecca: Handling Alternative Dietary Requests from Pet Owners. *The Veterinary clinics of North America. Small animal practice*, 2014, 44 (7) 667–687.

30 A Bizottság (EU) 2020/354 rendelete (2020. március 4.) a különleges táplálkozási célokra szánt takarmányok tervezett felhasználásainak jegyzéke létrehozásáról és a 2008/38/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről.

az élelmiszerjog vonatkozásában a jogharmonizáció magas fokon áll,³¹ amely az állatélelmiszerek vonatkozásában is egységes képet mutat.

4.1. Az élelmiszer és az állatélelmiszer fogalma az EU jogában

Az Európai Unióban a tág értelemben vett élelmiszer (food) fogalma, rendeleti szinten kerül meghatározásra, amely alapján élelmiszer minden olyan feldolgozott, részben feldolgozott vagy feldolgozatlan anyagot, vagy terméket jelent, amelyet emberi fogyasztásra szánnak, illetve amelyet várhatóan emberek fogyasztanak el. Ezen kívül az élelmiszer fogalmába beletartozik az ital, a rágógumi, valamint az előállítás, feldolgozás vagy kezelés során szándékosan hozzáadott bármely anyag, többek között a víz is. Önmagában a víz, meghatározott megfelelőségi pontok fennállása esetén, az élelmiszer fogalma alá vonható. A rendelet továbbá taxatív felsorolással rögzíti azokat a készítményeket, amelyek nem minősülnek élelmiszernek. Így nem élelmiszer többek között a takarmány, az élőállat,³² a betakarítás előtt álló növények, sem a gyógyszerek, a kozmetikai termékek, a dohány és dohánytermékek, a kábítószeres és pszichotróp anyagok, a szermaradványok és szennyezések.³³

A következő fogalom meghatározás eredményeként, egyszerűen beazonosíthatók az élelmiszernek minősülő és nem minősülő készítmények. Azonban a jogalkotó adós maradt az állatélelmiszer, még szűkebb értelemben a kedvtelésből tartott állatok eledelének (pet food) jogi fogalmának rendezésével, annak ellenére, hogy a kedvtelésből tartott állatok eledelének fogalma, mint a takarmánykeverékek egyik fajtája az Európai Bizottság hivatalos honlapján megjelenik.³⁴ Ugyanakkor az állateledelt elfogyasztó alanyi kör, avagy a kedvtelésből tartott állatok fogalma meghatározásra került. Ez alapján kedvtelésből tartott állat a takarmányozott, tenyésztett vagy tartott, nem élelmiszer-termelés céljából tartott állat, amely olyan fajhoz tartozik,

31 TERLICKA, Klaudyna – JUKES, David: From Harmonisation to Better, Smart and Fit Food Law: Reviewing the Legislators Attempts to Abolish Barriers to Food Trade in the EU. *European Food and Feed Law Review*, 2014, 9 (5), 302–313.

32 Kivéve a forgalomba hozatalra előkészített, emberi fogyasztásra szánt állatok.

33 Az Európai Parlament és a Tanács 178/2002/EK Rendelete (2002. január 28.) az élelmiszerjog általános elveiről és követelményeiről, az Európai Élelmiszerbiztonsági Hatóság létrehozásáról és az élelmiszerbiztonságra vonatkozó eljárások megállapításáról. 1. Fejezet. 2. cikk. a)–h) pontok.

34 European Commission: Animal feed. https://food.ec.europa.eu/safety/animal-feed_en (2022. 09. 31.)

amelyet a Közösségben általában nem használnak emberi fogyasztásra.³⁵ A házikedvenceink eledeleként szolgáló készítmények pontos jogi elhelyezkedésének meghatározása végett a különböző takarmánytípusok áttekintése válik indokolttá.

A takarmány mint jogi gyűjtőfogalom három típust foglal magába: a 1) takarmánykeverék (compound feed), amely legalább két takarmány-alapanyag keveréke, adalékanyagokkal vagy azok nélkül, amelyet állatok etetésére használnak teljes értékű vagy kiegészítő takarmány formájában, 2) a teljes értékű takarmány (complete feed), amely olyan takarmánykeverék, amely összetételénél fogva napi adagként elegendő, valamint a 3) kiegészítő takarmány (complementary feed), amely olyan takarmánykeverék, amely nagy mennyiségben tartalmaz bizonyos anyagokat, de amely összetételénél fogva kizárólag más takarmánnyal együtt kombinálva elegendő napi adagként. Ide kapcsolódóan érdemes megemlíteni a különleges táplálkozási célokra szánt takarmányt (dietetic feed)³⁶, amely speciális összetétele vagy különleges előállítási eljárása folytán különleges táplálkozási célt elégít ki, és ennek köszönhetően világosan megkülönböztethető az általános fogyasztásra használt takarmánytól.³⁷

Nyelvtani értelmezés alapján a legtágabb értelemben vett állatelelmiszerek mint gyűjtőfogalom részét képezik a takarmány, táp és állateledelel fogalmak, amelyek közötti különbség nem csak az élelmiszerek állagában, de az összetevőkben is tapasztalható. A logikai értelmezés útján kitűnik, hogy a kedvtelésből tartott állatok eledele a szűkebb értelemben vett takarmány egyik típusát képező takarmánykeverék fogalma alá illeszthető.

Az állatelelmiszer szektorban használatos állateledelel fogalmak tisztázása álláspontom szerint nem csak elméleti síkon, de a gyakorlatban is relevanciával bír annak okán, hogy az állateledelek összetételét képező hozzávalók köre korlátozott. Az állateledelek összetételével kapcsolatban az állati melléktermékekre vonatkozó rendelet releváns,³⁸ amely az állati melléktermékeket

35 Az Európai Parlament és a Tanács 767/2009/EK rendelete (2009. július 13.) a takarmányok forgalomba hozataláról és felhasználásáról, az 1831/2003/EK rendelet módosításáról, valamint a 79/373/EGK tanácsi irányelv, a 80/511/EGK bizottsági irányelv, a 82/471/EGK, 83/228/EGK, 93/74/EGK, 93/113/EK és 96/25/EK tanácsi irányelv és a 2004/217/EK bizottsági határozat hatályon kívül helyezéséről. 3. cikk (2) f) pont.

36 Más megfogalmazásban terápiás, diétás takarmány (dietetic feed).

37 767/2009/EK rendelet 3. cikk (2) h) i) j) o) pontok.

38 Az Európai Parlament és a Tanács 1069/2009/EK rendelete (2009. október 21.) a nem emberi fogyasztásra szánt állati melléktermékekre és a belőlük származó termékekre vonatkozó egészségügyi szabályok megállapításáról és az 1774/2002/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről (a továbbiakban: 1069/2009/EK rendelet).

három kategóriába rendezi. A szabályozás értelmében állati melléktermékek, az állatok teljes teste vagy testrészei, állati eredetű termékek, vagy más, állatokból nyert termékek, amelyeket nem emberi fogyasztásra szántak, beleértve a petesejteket, embriókat és a spermát is.³⁹ Az 1069/2009/EK rendeletben felállított három kategóriákba, egymástól eltérő állati melléktermékek tartoznak, de kizárólag a harmadik kategóriába tartozó állati melléktermékeket lehet felhasználni a kedvtelésből tartott állatok eledelében.⁴⁰

Végül az állatélelmiszerekkel kapcsolatban érdemes megemlíteni az állatgyógyászati készítményeket, amelyek meghatározását az 2019/6 EU rendelet elvégzi akként, hogy négy diszkonjunktív feltétel közül legalább egynek a fennállását megköveteli. Ezek alapján állatgyógyászati készítmény bármely anyag vagy anyagok bármely keveréke, amely 1) olyan készítmény, amelynek az állati betegségek kezelésére vagy megelőzésére szolgáló jellemzőket tulajdonítanak, 2) farmakológiai, immunológiai vagy metabolikus hatások kiváltása révén az állatok valamely élettani funkciójának helyreállítására, javítására vagy módosítására állatokon történő alkalmazásra vagy állatoknak történő beadásra szánják, 3) orvosi diagnózis felállítása érdekében állatokon történő alkalmazásra szánják, 4) állatok eutanáziájára szánják.⁴¹

Az EU területén a kedvtelésből tartott állatok különböző célú élelmezését vagy gyógyítását szolgáló készítmények jogi meghatározását követően áttérek az USA területén irányadó állatélelmiszert érintő fogalmak vizsgálatára az előbbi tematika analógiája mentén haladva.

4.2. Az élelmiszer és az állatélelmiszer fogalma az USA jogában

Az Amerikai Egyesült Államokban az élelmiszer (food) jogi fogalmát a Szövetségi Kódex rendezi, amely szerint az élelmiszer 1) az emberek vagy állatok élelmezésére vagy itatására szolgáló készítmény, 2) a rágógumi és 3) bármely ilyen készítmény összetevője.⁴² A szabályozásban az állatélelmiszer (animal feed) külön kategóriát képez, amely olyan kifejezetten az állatok élelmezésére szolgáló készítmény, amelyet az állat étrendjének lényeges tápanyagforrása-ként használnak, és amely nem korlátozódik az állat kizárólagos táplálékául

39 1069/2009/EK rendelet 3. cikk. 1. pont.

40 1069/2009/EK rendelet 14. cikk d) iii. alpont és e) pontjai.

41 Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/6 rendelete (2018. december 11.) az állatgyógyászati készítményekről és a 2001/82/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről (a továbbiakban: (EU) 2019/6 Rendelet) 4. cikk (1).

42 21 U.S.C. Title 21. § 321 - Definitions; generally (f).

szolgált keverékre.⁴³ Azonban az amerikai jogalkotás a kedvtelésből tartott állatok eledelének (pet food) jogi fogalmával adós maradt. Ettől függetlenül érzékelhető, hogy az animal feed egy tágabb kategóriát jelöl, amely minden olyan állatételmiszert magában foglal, amely a haszonállatok etetését és takarmányozását szolgálja. Logikai értelmezés útján következtethető, hogy az animal feed részét képezi a szűkebb értelemben vett pet food, amely kategória alapvetően a kedvtelésből tartott háziállatok eledelét jelöli.⁴⁴

Az állatételmiszerekkel kapcsolatban végül érdemes megemlíteni a gyógyszerek (drug) gyűjtőfogalmát, ahova tartozó készítményeket felhasználásuk alapján további kettő alkategóriákba rendezhetünk, mint emberi és állatgyógyszerek. A szabályozás alapján gyógyszernek minősül bármely olyan anyag, amelyet emberek vagy állatok betegségének megelőzésére vagy kezelésére, enyhítésére termékként jelenítenek meg, valamint az emberek vagy állatok valamely élettani funkciójának helyreállítása, javítása vagy módosítása, illetve az orvosi diagnózis felállítása érdekében az emberi szervezetben vagy emberi szervezeten alkalmazhatók.⁴⁵ A jogszabály ezen kívül az új állatgyógyszer (new animal drug) fogalmával is operál, amely kifejezetten az állatoknak készített állatgyógyszereket és gyógyszeres takarmányokat jelöli.⁴⁶ A gyógyszeres takarmány (medicated feed) egy speciális gyűjtőfogalom, amely további kettő ún. B és C típusú gyógyszeres takarmányokat (Type B medicated feed, Type C medicated feed) foglal magába.⁴⁷

Az USA területén a kedvtelésből tartott állatok eledelét képező pet food, illetőleg a gyógyulásukat szolgáló animal drug készítmények jogi meghatározását követően előbb az EU majd az USA területén irányadó állatételmiszer szabályozást mutatom be, az állateledel forgalmazására és címkézésére szorítkozva.

5. Az állatételmiszereket érintő EU szabályozás

Az Európai Unió az élelmiszerjog vonatkozásában rendeletek és irányelvek formájában szabályozza az emberi és állati fogyasztásra szánt élelmiszerek összetételét, előállítását, feldolgozását, forgalmazását és azok címkézését. Az ágazatot érintő szabályozással kapcsolatban jellemző még a jogi kötőerővel

43 21 U.S.C. Title 21. § 321 - Definitions; generally (w).

44 U.S. Food and Drug Administration: Animal Feed Regulations. <https://www.fda.gov/animal-veterinary/animal-health-literacy/animal-feed-regulations> (2022. 09. 13.)

45 21 U.S.C. 321 (g) (1) (B) & (C).

46 21 U.S.C. 321 (v) (1)–(2).

47 21 U.S.C. 558.3 (b) (8).

nem rendelkező iránymutatások jelenléte, ezek közül a Bizottság ajánlásai⁴⁸ és az EFSA (European Food Safety Authority) útmutatói⁴⁹ jelölhetők meg.

Jogtörténeti kitekintésként álljon itt, hogy a 20. század végén az Európai Bizottság az ún. élelmiszer-biztonságról szóló fehér könyvben egységes megközelítést dolgozott ki annak érdekében, hogy az élelmiszerek biztonságát a termelőtől a fogyasztóig biztosítsa. A fehércső az egész élelmiszer-ellátási láncot lefedi, így például a takarmánytermelést, az elsődleges mezőgazdasági termelést, az élelmiszer-feldolgozást, a tárolást, a szállítást és a kiskereskedelmi értékesítést.⁵⁰

A fehércső relevanciája, hogy lapjain lefektetésre kerültek az EU élelmiszer-biztonsági és táplálkozási politikájának alapelvei. Ezek az alapelvek pedig az emberi fogyasztásra szánt élelmiszerek mellett, az állateledelekre is vonatkoznak. A továbbiakban az EU területén az állatelelmiszerek forgalomba hozatalának és az állateledelek címkézési szabályainak rövid ismertetésére szorítkoznánk.

5.1. Az állatelelmiszerek forgalomba hozatala az EU-ban

A forgalomba hozatal jogi fogalmát a 178/2002 EK rendelet rendezi, amely alapján a forgalomba hozatal élelmiszer vagy takarmány készentartása eladás céljára, beleértve az élelmiszer vagy takarmány eladásra való felkínálását vagy az élelmiszerek és takarmányok ingyenes vagy ellenérték fejében történő átadásának bármely egyéb formáját, valamint az élelmiszerek és takarmányok eladását, forgalmazását vagy átadásának egyéb módját.⁵¹

Az élelmiszerek, mint emberi fogyasztásra szánt készítmények, valamint

48 Lásd: A Bizottság ajánlása takarmány-alapanyagok, takarmányadalékok, biocid termékek és állatgyógyászati készítmények egymástól való megkülönböztetését segítő iránymutatások kialakításáról.

Lásd továbbá: A Bizottság (EU) 2016/1319 ajánlása (2016. július 29.) a 2006/576/EK ajánlásnak a kedvtelésből tartott állatok takarmányában előforduló deoxinivalenol, zearalenon és ochratoxin-A tekintetében való módosításáról.

49 Lásd: Guidance on good practice in conducting scientific assessments in animal health using modelling. Guidance on Risk Assessment for Animal Welfare.; Guidance for the preparation of dossiers for zootechnical additives. Guidance for the preparation of dossiers for nutritional additives. Guidance for the preparation of dossiers for sensory additives. Guidance for the preparation of dossiers for technological additives.

50 COM (1999) 719 final. https://food.ec.europa.eu/system/files/2018-09/gfl_white-paper_food-safety_2000_en.pdf (2022. 08. 03.)

51 Az Európai Parlament és a Tanács 178/2002/EK rendelete (2002. január 28.) az élelmiszerjog általános elveiről és követelményeiről, az Európai Élelmiszerbiztonsági Hatóság létrehozásáról és az élelmiszerbiztonságra vonatkozó eljárások megállapításáról. 3. cikk 8. pont.

a takarmányok, mint állatok táplálására szánt készítmények forgalomba hozatala az élelmiszerbiztonsági vagy takarmánybiztonsági követelmények megtartása mellett lehetséges. Alapvető élelmiszerbiztonsági követelmény, hogy a nem biztonságos élelmiszer nem hozható forgalomba. Az élelmiszer pedig akkor nem biztonságos, ha az egészségre ártalmas vagy emberi fogyasztásra alkalmatlan.⁵² Ennek a rendelkezésnek az analógiájaként jelentkezik azon takarmánybiztonsági követelmény, amely szerint a nem biztonságos takarmány nem hozható forgalomba, illetve nem használható fel élelmiszertermelés céljára tartott állatok takarmányozására. A takarmány pedig akkor tekinthető nem biztonságosnak a rendeltetési céljára alkalmatlannak, ha kiderül, hogy az emberek vagy az állatok egészségére ártalmas vagy az élelmiszertermelés céljára tartott állatokból előállított élelmiszer emberi fogyasztás céljára nem biztonságos.⁵³

A forgalomba hozatal szabályozása a kedvtelésből tartott állatok eledele vonatkozásában is hasonlóságot mutat. Ez esetben állateledelek forgalomba hozatalának és használatának előfeltétele a takarmány biztonságossága, vagyis a takarmány azon tulajdonsága, hogy nincs közvetlen káros környezeti vagy állatjóléti hatása. További követelmény pedig, hogy az állateledelek forgalomba hozatalára is megfelelően alkalmazni kell a takarmányok forgalomba hozatalára megállapított követelményeket, figyelemmel arra, hogy az állateledelek a takarmányok tág kategóriájába tartoznak.⁵⁴

Ezzel szemben a különleges táplálkozási célokra szánt takarmányokra, szigorúbb forgalomba hozatali szabályok vonatkoznak. Ezeknek a készítményeknek a forgalomba hozatala csak akkor lehetséges, ha tervezett felhasználásuk szerepel a tervezett felhasználások létrehozott jegyzékében⁵⁵ és megfelel az említett jegyzékben foglalt különleges táplálkozási célra vonatkozó lényegi táplálkozási jellemzőknek.⁵⁶ Vagyis ez esetben a forgalomba hozatal egy kétlépcsős követelményrendszer teljesítése esetén lehet eredményes.

A takarmányok forgalomba hozatalát érintő szabályokkal kapcsolatban érdemes megemlíteni egyrészt a takarmányban használt takarmány-adalékanyagokra vonatkozó forgalombahozatali, másrészt az állatgyógyászati

52 178/2002 EK rendelet 14. cikk (1)–(2) a) b) pontok.

53 178/2002 EK rendelet 15. cikk (1)–(2).

54 767/2009/EK rendelet 4. cikk: (1) a)–b) pontok és (2) cikk.

55 A Bizottság (EU) 2020/354 Rendelete (2020. március 4.) a különleges táplálkozási célokra szánt takarmányok tervezett felhasználásainak jegyzéke létrehozásáról és a 2008/38/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről.

56 767/2009/EK rendelet 9. és 10. cikkek.

készítmények forgalomba hozatalára vonatkozó szabályokat figyelemmel arra, hogy ebben a két esetkörben némileg eltérő szabályok érvényesülnek.

Az első esetkör a takarmányban használt takarmány-adalékanyagokra⁵⁷ vonatkozik. Az ilyen anyag csak akkor hozható forgalomba, dolgozható fel vagy használható, ha jogszabály alapján kiadott engedély hatálya alá tartozik, a jogszabályban meghatározott felhasználási feltételek, az anyag engedélyében meghatározott feltételek, továbbá a jogszabályban meghatározott címkézési feltételek teljesülnek.⁵⁸ Ezen túlmutatóan szintén engedélyeztetni kell az új takarmány-adalékanyag vagy egy takarmány-adalékanyag új alkalmazását.⁵⁹

A második esetkör az állatgyógyászati készítmények forgalomba hozatalára vonatkozik. Az állatgyógyászati készítmény csak akkor hozható forgalomba, ha arra egy illetékes hatóság, vagy jogszabályban meghatározott szerv megadta a forgalombahozatali engedélyt. Lényeges továbbá, hogy a megadott engedély korlátlan ideig érvényes, de azt kizárólag az Unió területén letelepedett kérelmezőnek lehet kiadni.

Az állateledeleket érintő forgalomba hozatali fő szabálytól, amely szigorú és következetes, a tagállamoknak lehetősége van eltérni és szűk körben mentességet engedélyezni. A mentesség kizárólag a kedvtelésből tartott állatokra, az akváriumban vagy tóban tartott állatok, díszhalak, díszmadarak, postagalambok, terráriumban tartott állatok, kistrágyacsálók, vadászgörények és nyulak számára előállított állatgyógyászati készítményekre alkalmazható. A kivételszabály alkalmazhatóságának további korlátját képezi, hogy a mentesség alá eső állatgyógyászati készítmények kiadása nem lehet állatorvosi vényhez kötve, továbbá a tagállamokban minden szükséges intézkedést meg kell tenni annak megelőzésére, hogy az állatgyógyászati készítményeket engedély nélkül, a felsorolt állatokon kívül, más állatokon is felhasználják.⁶⁰

Látható, hogy az állateledelek forgalomba hozatalára vonatkozó szabályozásban visszatükröződik a fokozatosság elve figyelemmel arra, hogy a különleges táplálkozási célokra szánt takarmányokra, illetve az állatgyógyászati készítményekre szigorúbb forgalomba hozatali követelmények vonatkoznak. Ezen túlmutatóan a szabályozásra az alaposág is jellemző, hiszen nem csak

57 CRAIG, Mark: Additives in pet food: are they safe? *Journal of Small Animal Practice*, 2021, 62 (8), 1–12.

58 Az Európai Parlament és a Tanács 1831/2003/EK rendelete (2003. szeptember 22.) a takarmányozási célra használt adalékanyagokról. 3. cikk (1) a)–c) pontok.

59 1831/2003/EK rendelet 4. és 7. cikkek.

60 Az Európai parlament és a Tanács (EU) 2019/6 Rendelete (2018. december 11.) az állatgyógyászati készítményekről és a 2001/82/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről. 5. cikk (1)–(6) cikkek.

a kész takarmányok, de az adalékanyagok forgalomba hozatala és engedélyezése is a szabályozás tárgyát képezi.

5.2. Az állatéllelmiszerek címkézése az EU-ban

Amíg az állateledelek forgalomba hozatala esetén az élelmiszer- és takarmánybiztonsági előírásokra helyezik a hangsúly, addig a címkézés szabályozása során döntően a fogyasztók valóságnak megfelelő és transzparens tájékoztatása kerül előtérbe. Ennek oka többek között, hogy a címkén található tartalom a fogyasztó vásárlását befolyásolhatja. Az állateledelek címkézését, kizserelését és csomagolását érintően az általános élelmiszerjogról szóló 178/2002/EK rendelet általános elvi követelményként arról rendelkezik, hogy a fogyasztók rendelkezésére bocsátott információk, állítások nem lehetnek megtévesztők.⁶¹ Ez az általános elvi követelmény – a címkézési szabályok mellett – a 767/2009/EK rendeletben is megjelenik.⁶² Kitekintésként álljon itt, hogy a megtévesztő tartalom tilalma nem az élelmiszerjog kizárólagos sajátossága, lévén a versenyjogi szabályok⁶³ meghatározó részét képezi a megtévesztő reklámok tilalma.⁶⁴

A címkén feltüntetett információk – alapvetően állítások útján – esetlegesen vásárlást befolyásoló impulzusokat generálhatnak. Az állítás általános értelemben olyan közlés vagy ábrázolás – beleértve a képi, grafikus vagy jelképes ábrázolás bármely formáját –, amely a közösségi vagy nemzeti jogszabályok szerint kötelező, és amely kijelenti, sugallja vagy sejteti, hogy az élelmiszer különleges jellemzőkkel rendelkezik.⁶⁵ Az állítások speciális csoportját képezik azon állítások, amelyek a tápanyag-összetételre, az egészségre vagy a betegségek kockázatának csökkentésére vonatkoznak. Az állítások közötti

61 178/2002/EK rendelet 6. cikk.

62 Az Európai Parlament és a Tanács 767/2009/EK Rendelete (2009. július 13.) a takarmányok forgalomba hozataláról és felhasználásáról, az 1831/2003/EK rendelet módosításáról, valamint a 79/373/EGK tanácsi irányelv, a 80/511/EGK bizottsági irányelv, a 82/471/EGK, 83/228/EGK, 93/74/EGK, 93/113/EK és 96/25/EK tanácsi irányelv és a 2004/217/EK bizottsági határozat hatályon kívül helyezéséről. 11. cikk.

63 BUIJTÁR Zsolt: *Hitel- és számlaszerződések*. In: KECSKÉS András – FERENCZ Barnabás (szerk.) *Üzleti jog II.: Üzleti szerződések, Iparjogvédelem, Tőkepiaci jog, Fogyasztóvédelem, Versenyjog, Reklámjog*. Budapest, Menedzser Praxis Kiadó, 2018, 78–85.

64 Az Európai Parlament és a Tanács 2006/114/EK Irányelve (2006. december 12.) a megtévesztő és összehasonlító reklámról (kodifikált változat) (EGT vonatkozású szöveg). 2. cikk b) pont.

65 Az Európai Parlament és a Tanács 1924/2006/EK Rendelete (2006. december 20.) az élelmiszerekkel kapcsolatos, tápanyag-összetételre és egészségre vonatkozó állításokról. 2. cikk 2. 1. alpont.

differenciálás a szabályozásban is visszatükröződik figyelemmel arra, hogy az állateledelcímken feltüntetett tartalom a fogyasztó vásárlását befolyásolhatja, tilalmazott a megtévesztő, valótlan tartalom megjelenítése.

A fentebb leírtak fényében a címkézési adatok terméken való megjelenítésével szemben általános követelmény, hogy azokat az állateledel külső, könnyen látható részen kell feltüntetni, tisztán látható módon és jól olvashatóan, letörölhetetlenül, valamint legalább a forgalomba hozatal helye szerinti tagállam vagy régió egyik hivatalos nyelvén. További követelmény, hogy a kötelező címkézési adatoknak könnyen azonosítható módon, egyéb információ által el nem fedetten kell megjeleníteniük, egyben továbbíthatónak kell lenniük az egész élelmiszerláncon keresztül, ezzel lehetővé téve a takarmány végső felhasználójának a tájékoztatását.⁶⁶ Az információkat olyan színben, betűtípussal és méretben kell feltüntetni, amely nem szorítja háttérbe vagy nem emeli ki az információ egyik részét sem, kivéve, ha a kiemelésnek a célja, hogy biztonsági figyelmeztetésekre hívja fel a figyelmet.⁶⁷

Az általános állítások esetében nem tilalmazott, hogy a takarmány-alapanyag és az összetett takarmány címkézése és kizserelése felhívja a figyelmet egy bizonyos anyag takarmányban való meglétére vagy hiányára, különleges táplálkozási jellemzőkre vagy folyamatra, vagy az előbb említettek valamelyikéhez kapcsolódó különleges funkcióra. Az ilyen jellegű figyelemfelhívó állításoknak korlátját képezi a tárgyilagosság, közérthetőség és tudományos alátámasztottság.

Ezzel szemben a speciális állítások, így különösen a táplálás optimalizálásáról és az élettani állapot támogatásáról és védelméről szóló állítások, szigorúbb megítélés alá esnek. Ezekben az esetekben tilos azt állítani, hogy az állateledel segítségével megelőzhető, kezelhető vagy gyógyítható valamilyen betegség.⁶⁸

Az állateledel címkézését érintő általános elvi elvárásokon, megjelenítési előírásokon túlmutatóan, a címkén megjelenő adattartalom is szigorú szabályozás tárgyát képezi. Az állateledel címkéjén megjelenő adatok köre kettéválik kötelező, valamint egyéb addicionális adatokra. Az előbbi csoportba tartozó informatív adatok megjelenítése kötelező, míg az utóbbi önkéntes címkézési adatok megjelenítése opcionális lehetőség, viszont feltüntetésük esetén összhangban kell állniuk az általános elvekkel.⁶⁹ A kötelező címkézési adatok jelentőségét jól tükrözi, hogy a 767/2009/EK rendelet, a takarmány-alapanyagot vagy összetett takarmány forgalomba hozatalát az alábbi

66 767/2009/EK rendelet 12. cikk (5).

67 767/2009/EK rendelet 14. cikk (1)–(3).

68 767/2009/EK rendelet 13. cikk (1) a)–b) és (2)–(3).

69 767/2009/EK rendelet 22. cikk.

hét (7) általános kötelező adat megjelenítésétől teszi függővé:

1. a takarmány fajtája;
2. a címkézésért felelős takarmányipari vállalkozó neve vagy vállalkozásának neve és címe;
3. a címkézésért felelős személy létesítményének engedélyezési száma;
4. a tétel hivatkozási száma;
5. szilárd termékek esetében tömegegységben, folyékony termékek esetében pedig tömeg- vagy térfogategységben kifejezett nettó mennyiség;
6. a takarmány-adalékanyagok listája;
7. nedvességtartalom.⁷⁰

Maguk a kötelező módon feltüntetendő címkézési adatok köre attól függően alakul, hogy milyen táplálkozási célt szolgál az adott állateledelel. A hagyományos állateledelek címkéjével szemben a takarmány-alapanyagokra, az összetett takarmányra, a különleges táplálkozási célokra szánt takarmányokra, a kedvtelésből tartott állatok eledelére, valamint a nem megfelelő takarmányok címkéjére, a jogalkotás többlet adatok megjelenítését írja elő.⁷¹ Ilyen többlet adat például, hogy a kedvtelésből tartott állatok eledelének címkéjén fel kell tüntetni egy díjmentesen hívható telefonszámot, hogy a fogyasztó a tájékoztatást kaphasson az eledelben található takarmány-adalékanyagokról, illetve az eledelben található azon takarmány-alapanyagokról, amelyeknek csak a kategóriája került megjelölésre.⁷²

Az állateledelel címkézésével összefüggésben érdemes megemlíteni a több évtizede érvényben lévő 82/475/EGK irányelvet, amely megállapítja azt a 19 összetevő kategóriát, amelyeket a kedvtelésből tartott állatok összetett takarmányának címkézésénél fel lehet tüntetni az egyes összetevők helyett, ezzel egyszerűsítve és átláthatóbbá téve a fogyasztói tájékoztatást.⁷³

A címkézésre vonatkozó szabályok és előírások megtartását a rendelet védelemben részesíti, így különösen a kötelező címkézési adatok feltüntetésének elmulasztása vagy a pontatlan adatközlés mind olyan esetkör, amely a címkézésért felelős személy⁷⁴ felelősségét megalapozza.

70 767/2009/EK rendelet. 15. cikk a)–g) pontok.

71 767/2009/EK rendelet 16–20. cikkek.

72 767/2009/EK rendelet 19. cikk (a)–(b) pontok.

73 A Bizottság irányelve (1982. június 23.) a kedvtelésből tartott állatok összetett takarmányának címkézéséhez használható összetevő-kategóriák megállapításáról (82/475/EGK). Melléklet 1–19.

74 Lásd: 767/2009/EK rendelet 12. cikk (1). A címkézésért felelős személy a takarmányt először forgalomba hozó takarmányipari vállalkozó vagy, adott esetben az a takarmányipari vállalkozó, akinek neve vagy vállalkozása neve alatt a takarmányt forgalomba hozzák.

Végül az EU területén az állateledelek címkézési szabályaival összefüggésben, megemlítendő a FEDIAF gondozásában megjelent „A kedvtelésből tartott állatok eledelére vonatkozó helyes címkézési gyakorlat” kódex. A kódex jelentősége, hogy a 767/2009 rendelet kazuisztikusnak ható címkézési szabályait egy átlátható egységes logika rendszerbe foglalja,⁷⁵ ezzel nagyban elősegítve a gyakorlati jogalkalmazást.

6. Az állatéllelmiszereket érintő USA szabályozás

Az Amerikai Egyesült Államokban a kedvtelésből tartott állatok eledelét érintő jogi szabályozás szövetségi és állami szinten egyaránt megjelenik, szigorú követelményrendszert felállítva. Az élelmiszerbiztonsági szervezetek közül az Amerikai Egyesült Államok Egészségügyi- és Szociális Minisztériumának (U.S Department of Health and Human Services, HHS) divíziójaként működő Élelmiszerbiztonsági és Gyógyszerészeti Hivatal (U.S. Food and Drug Administration, FDA) emelhető ki. Az FDA alapvető feladata a közegészségügy helyes kialakítása és megőrzése. Feladatának megvalósítása érdekében többek között az étrend-kiegészítőkre, a gyógyszerekre és az állateledelekre is kiterjedő szabályokat vezet be, illetve ellenőrzéseket végez.⁷⁶ Az FDA által felállított szabályozás kiterjed mind a kész állateledelekre, mind azoknak az összetételére.⁷⁷

Az állateledeleket érintő szabályozással összefüggésben érdemes megemlíteni az Amerikai Takarmány-ellenőrzési Hivatalok Szövetségét (Association of American Feed Control Officials, AAFCO),⁷⁸ valamint az Amerikai Takarmányipari Szövetséget (American Feed Industry Association, AFIA). Az AAFCO gondozásában megjelenő ajánlások és modellszabályok útmutatásul szolgálnak az államoknak, nagyban elősegítve az állat élelmiszerbiztonsági szabályozás egységesítését. Az AFIA létjogosultsága pedig többek között az államok közötti élelmiszerkereskedelemre vonatkozó szabályok közelítésében és egyszerűsítésében kifejtett tevékenységében jelölhető meg. Az AIFA az egyes államok takarmányozási törvényei közötti kereskedelem egyszerűsítését

75 FEDIAF: Labelling. <https://europeanpetfood.org/self-regulation/labelling/> (2022. 08. 01.)

76 U.S. Food and Drug Administration: What We Do. <https://www.fda.gov/about-fda/what-we-do#:~:text=FDA%20Basics-,FDA%20Mission,and%20products%20that%20emit%20radiation.> (2022. 08. 08.)

77 U.S. Food and Drug Administration: Pet Food. <https://www.fda.gov/animal-veterinary/animal-food-feeds/pet-food> (2022. 08. 28.)

78 Az AAFCO nem rendelkezik szabályozási hatáskörrel, nem végez állatéllelmiszer engedélyezési tevékenységet.

célozza, ezzel eligazodást nyújtva a kazuisztikus szabályozásban.⁷⁹

Jogtörténeti kitekintésként megjegyezhető, hogy az állatoknak szánt élelmiszereket érintő első releváns szövetségi jogszabály az 1938-as – azóta többször módosított – élelmiszer-, gyógyszer- és kozmetikai törvény (Food, Drug, and Cosmetic Act of 1938, FD&C Act), amelynek célja, az emberi és állati élelmiszerek biztonságának és megfelelő címkézésének biztosítása.⁸⁰ A területet érintő nagyobb volumenű reform a 2011-ben megjelent FSMA (Food Safety Modernization Act) jogszabályhoz köthető. A jogszabály lehetővé tette az FDA számára a közegészségügy magasabb fokú védelmének biztosítását azáltal, hogy a korábbi reaktív szabályozás helyébe a proaktív szemléletmód lépett, másként megfogalmazva a jogsértések orvoslása helyett a jogsértések megelőzésére fókuszáló, kockázat-központú rendszer került előtérbe.⁸¹ A továbbiakban az USA területén az állatelelmiszerek forgalomba hozatalának és az állateledelek címkézési szabályainak rövid ismertetésére szorítkozom.

6.1. Az állatelelmiszerek forgalomba hozatala az USA-ban

Amíg az egyik oldalról a kutya- és macskaeledelek, valamint más kedvtelésből tartott állatok eledelének gyártását az FDA szabályozza, addig az állateledelek forgalomba hozatalához – az összetevők megfelelőségének ellenőrzéséhez – főszabály szerint nincs szükség az FDA előzetes jóváhagyásához. Ennek oka egyrészt, hogy a legtöbb állateledelel összetevő biztonságosnak tekinthető így például a hús, a baromfi és a gabonafélék. Más anyagok esetében az FD&C Act azon rendelkezése érvényesül, amely alapján minden olyan anyag, amit mesterségesen adnak az élelmiszerhez főszabály szerint olyan élelmiszer-adalékanyagként minősül, amely kizárólag az FDA által történő

79 FEDIAF: Code of Good Labelling Practice for Pet Food. 2019. <https://www.afia.org/issues/feed-food-safety/history-of-feed-regulations/> (2022. 08. 21.)

80 U.S. Food and Drug Administration: Part II: 1938, Food, Drug, Cosmetic Act. <https://www.fda.gov/about-fda/changes-science-law-and-regulatory-authorities/part-ii-1938-food-drug-cosmetic-act#:~:text=FDR%20signed%20the%20Food%2C%20Drug,adequate%20directions%20for%20safe%20use.> (2022. 09. 07.); Állami szinten elsőként 1885-ben Connecticutban általános élelmiszertörvényt fogadtak el, amely rendelkezéseket tartalmazott az emberek és állatok számára történő élelmiszer-értékesítés szabályozására. Lásd: AFIA: How Is Feed and Pet Food Regulated in the United States? <https://www.afia.org/issues/feed-food-safety/history-of-feed-regulations/> (2022. 09. 10.)

81 U.S. Food and Drug Administration: FDA's Regulation of Pet Food. <https://www.fda.gov/animal-veterinary/animal-health-literacy/fdas-regulation-pet-food#additives> (2022. 08. 22.)

forgalomba hozatal előtti felülvizsgálata és jóváhagyása esetén kerülhet az állateledelbe.⁸² Ugyanakkor a főszabály alól kivételt képeznek az ún. GRAS (Generally Recognized As Safe) sztenderdnek megfelelő anyagok, ezek olyan összetevők, amelyek szakértői biztonsági vizsgálaton vettek részt és bebizonyosodott, hogy rendeltetésszerű használatuk esetén nem okoznak kárt.⁸³ A GRAS összetevők lehetnek például az ásványi anyagok, a vitaminok, ízesítők vagy a meghatározott tartósítószer.⁸⁴

Az állatételmiszerekkel szemben az állatgyógyszerek forgalomba hozatalához főszabály szerint az FDA előzetes jóváhagyása szükséges.⁸⁵ A jogszerűen forgalomba hozott készítmények pedig három kategóriába sorolhatók, ezek 1) a jóváhagyott, 2) a feltételesen jóváhagyott és 3) az indexelt állatgyógyszerek.

A jóváhagyott állatgyógyszerek sikeresen teljesítették az új állatgyógyászati készítmény iránti kérelem (New Animal Drug Application, NADA) eljárást és megkapták az Állatorvosi Központ (Center for Veterinary Medicine, CVM) jóváhagyó pecsétjét. Ezek a készítmények eleget tesznek a biztonság és hatékonyság követelményének, így forgalomba hozataluk nincs akadályozva.⁸⁶

A feltételesen jóváhagyott állatgyógyszerek olyan készítmények, amelyek nem felelnek meg a hatékonyság követelményének, így teljes jóváhagyásuk elmarad, ennek okán felhasználásuk állatok meghatározott körére szűkül (pl. 70.000 kutya, 120.000 macska). Az ilyen szerek feltételes jóváhagyása egy évig érvényes, amely kérelemre megújítható, de a feltételes jóváhagyás állapota legfeljebb 5 évig tarthat.⁸⁷

Az indexelt állatgyógyszerek olyan készítmények, amelyek szerepelnek az FDA jogszerűen forgalomba hozott, nem engedélyezett új állati gyógyszerek indexében. Ezek olyan de iure nem engedélyezett készítmények, amelyek de facto jogszabályi keretek között jogszerűen forgalmazhatók. Felhasználásuk

82 U.S. Food and Drug Administration: Pet Food. <https://www.fda.gov/animal-veterinary/animal-food-feeds/pet-food> (2022. 09. 10.)

83 FD&C Act § 201 (s); FD&C Act, § 409 (c) (3).

84 U.S. Food and Drug Administration: Generally Recognized as Safe (GRAS). <https://www.fda.gov/food/food-ingredients-packaging/generally-recognized-safe-gras> (2022. 08. 22.)

85 U.S. Food and Drug Administration: Unapproved Animal Drugs. <https://www.fda.gov/animal-veterinary/compliance-enforcement/unapproved-animal-drugs> (2022. 08. 22.)

86 U.S. Food and Drug Administration: From an Idea to the Marketplace: The Journey of an Animal Drug through the Approval Process. <https://www.fda.gov/animal-veterinary/animal-health-literacy/idea-marketplace-journey-animal-drug-through-approval-process> (2022. 08. 28.)

87 U.S. Food and Drug Administration: Conditional Approval Explained: A Resource for Veterinarians. <https://www.fda.gov/animal-veterinary/resources-you/conditional-approval-explained-resource-veterinarians> (2022. 08. 28.)

alapvetően a nem élelmiszertermelő állatfajokra, mint például a kedvtelésből tartott madarakra, hörcsögökre és díszhalakra korlátozódik.⁸⁸

Az állatételiszerek forgalomba hozatalával összefüggésben végül érdemes megemlíteni az ún. jelenlegi helyes gyártási gyakorlatot (Current Good Manufacturing Practice, CGMP). A CGMP olyan garanciális szabályokat jelöl, amelyeket az iparág különböző jogszabályai tartalmaznak, célja a gyártási folyamat minőségének garantálása, amely csak akkor garantálható, ha a teljes gyártási folyamatot pontosan előírt és ellenőrzött módon hajtják végre a gyártók. A CGMP alapvetően a gyógyszeriparban nyer alkalmazást, de az állatételiszerek előállítása során is meghatározó jelentőséggel bír, lévén kizárólag a lefektetett szabályok betartásával biztosítható a kedvtelésből tartott állatok eledelében felhasznált összetevők biztonsága.⁸⁹

6.2. Az állatételiszerek címkézése az USA-ban

Az állateledek megfelelő címkézését érintő szabályozás állami és szövetségi szinten történik.⁹⁰ A kétszintű szabályozás egymással korrelációban áll figyelemmel arra, hogy szövetségi szinten az általános, minden állatételiszerre vonatkozó előírások a jellemzők, amelyek érvényesüléséért az FDA felel. Az általános szabályozást kiegészítve állami szinten, a speciális, részletszabályok a meghatározóak. Érdekes, hogy az államoknak jogilag nyitott a lehetősége arra, hogy saját címkézési előírásokat állapítsanak meg és alkalmazzanak, amelyek eltérhetnek egymástól. Viszont a gyakorlatban az államok többsége az AAFCO által lefektetett modellszabályokat veszi alapul, ezzel elősegítve az államok közötti egységes állateledel címkézési szabályok kialakítását, a gyakorlati jogalkalmazás egyszerűsítését.⁹¹ Az AAFCO modellszabály alapján az állateledel címkéjének az alábbi nyolc elemet kötelező tartalmaznia:

1. márka és terméknév,

88 U.S. Food and Drug Administration: The Index of Legally Marketed Unapproved New Animal Drugs for Minor Species. <https://www.fda.gov/animal-veterinary/minor-use/minor-species/index-legally-marketed-unapproved-new-animal-drugs-minor-species> (2022. 08. 28.)

89 U.S. Food and Drug Administration: Facts About the Current Good Manufacturing Practices (CGMPs). <https://www.fda.gov/drugs/pharmaceutical-quality-resources/facts-about-current-good-manufacturing-practices-cgmps> (2022. 08. 22.)

90 HORMOZI, Sarah: Regulating the pet food industry. *Veterinary Record*, 2020, 186 (3), 287.

91 U.S. Food and Drug Administration: Pet Food Labels - General. <https://www.fda.gov/animal-veterinary/animal-health-literacy/pet-food-labels-general> (2022. 08. 23.)

2. fajtajelölés, amely számára a kedvtelésből tartott eledel készült,⁹²
3. mennyiség (nettó tömeg),
4. egyes tápanyagok százalékos arányának feltüntetése,
5. összetevők,
6. táplálkozási megfelelőségi nyilatkozat,⁹³
7. etetési útmutató,
8. a gyártó vagy forgalmazó neve és címe.⁹⁴

Az állateledelcímkén feltüntetendő nyolc kötelező tartalmi elem közül jelen vizsgálódás keretei között röviden a terméknevet érintő rendelkezéseket ismertetem.

A terméknevet az állateledel címkéje tartalmazza, amely termék címke két részre osztható, így megkülönböztethető egymástól 1) a főcímke (principal display panel, PDP)⁹⁵ és 2) az információs panel (information panel, IP)⁹⁶. A főcímke mindig a termék elején található, szemben az információs panellal, amely a termék hátoldalán és oldalán is elhelyezkedhet. A terméknev vonatkozásában négy (4) szabály érvényesül, ezek a 95%-os (95% Rule), a vacsora (Dinner Rule), a valamivel (With Rule) és az íz szabályok (Flavor Rule). Előmenetelben annyit érdemes megjegyezni, hogy mindegyik szabály az állateledel összetételével, a húskoncentráció arányával áll összefüggésben.⁹⁷

A 95%-os szabály elsősorban azokra termékekre vonatkozik, amelyek egy vagy kevés összetevőből készülnek. A szabály lényege, hogy azok az állateledelek, amelyek döntően egy összetevőből például marhahúsból készülnek, és a 'marhahús kutyáknak' terméknev alatt jelennek meg a piacon, akkor az állateledel teljes tömegének legalább 95%-át a víz és egyéb ízesítőanyagok hozzászámítása nélkül, 70%-át víz és egyéb ízesítőanyagok hozzászámítása esetén kell kitennie a hústartalomnak.

A vacsora szabály a nedves- és szárazeledelekre vonatkozik. A szabály alapján azon állateledel, amelynek a hústartalma a teljes tömegének legalább 25%-át

92 Például Marhahúsos kutyatáp vagy lazacos jutalomfalat macskáknak.

93 Arra irányuló tájékoztatást nyújt, hogy az állatelelmiszer teljes vagy kiegészítő értékű és az állat valamennyi életszakaszában vagy meghatározott pl. felnőtt állat élelmezésére szánt.

94 AAFCO: Labeling & Labeling Requirements. <https://petfood.aafco.org/labeling-labeling-requirements#labeling> (2022. 07. 22.)

95 21.CFR. 501.1.

96 21.CFR. 501.2.

97 U.S. Food and Drug Administration: Pet Food Labels - General. <https://www.fda.gov/animal-veterinary/animal-health-literacy/pet-food-labels-general> (2022. 08. 23.)

a víz és egyéb ízesítőanyagok hozzászámítása nélkül vagy legalább 10%-át a víz és egyéb ízesítőanyagok hozzászámítása esetén kiteszi, a terméknevében a vacsora kifejezést fel kell tüntetni, például 'csirke vacsora kutyáknak'. Amennyiben több húsfajtából készül az állateledelel, akkor a hústartalomnak az állateledelel teljes tömegének legalább 25%-át a víz és egyéb ízesítőanyagok hozzászámítása nélkül ki kell tennie azzal a kikötéssel, hogy az egyes húsfajtáknak egyenként legalább 3%-ot el kell érnie. Ennek tipikus terméknevében történő megjelenése például a 'csirke és halvacsora macskáknak'.

A 'valamivel szabály' kizárólag az állateledelel azon összetevőire vonatkozik, amelyeket a főcímkén jelenítenek meg az információs panel helyett. Ez a tájékoztatás arról nyújt információt, hogy adott összetevő az állateledelel legalább 3%-át kiteszi, ez a címkén például a 'macskaeledelel hallal' elnevezéssel jelenik meg.

Végül az 'íz szabály' szerint nincs meghatározott minimum százalékos arány, amelyet adott összetevőnek el kell érnie, lényeges azonban, hogy a feltüntetett íznek, az kedvtelésből tartott állat által érzékelhetőnek kell lennie. Ennek megjelenítése például a marhahús ízű kutyatáp formájában jelenik meg azzal a kitétellel, hogy az 'íz' szónak ugyanolyan méretben, stílusban és színben kell megjelennie a címkén, mint a 'marhahús' szónak. A példánál maradva, a megjelenített összetevő lehet marhahús, de nem tilalmazott olyan anyag használata sem, amely marhahús ízt ad, így például marhahúsliszt vagy marhahús melléktermék.⁹⁸

Az állateledelek címkéjén megjelenő terméknevet érintő részletszabályok célja egyrészt, hogy a fogyasztók megfelelő és valós információk alapján kapjanak tájékoztatást az állateledelel összetételéről, amely alapján pontos képet kapnak adott állateledelel minőségéről. Másrészt cél, hogy a megtévesztő állítások tilalma útján, a fogyasztó befolyásmentesen hozza meg vásárlási döntését.

7. Záró gondolatok

Napjainkban az állatéllelmiszereket érintő jogi szabályozásra a komplexitás jellemző. Így gyakorlati jogalkalmazóknak a részletszabályokban való magabiztos eligazodást különböző kódexek és modellszabályok segítik. A jogalkotás mind az EU és az USA területén egyaránt, a teljes termékklétszakasz szabályozásának lefedésére törekszik. Az állatéllelmiszerek gyűjtőfogalma alatt elhelyezkedő haszonállat, avagy mezőgazdasági takarmányokra, valamint a kedvtelésből tartott állatok eledelére speciális szabályok vonatkoznak.

98 U.S. Food and Drug Administration: Pet Food Labels - General. <https://www.fda.gov/animal-veterinary/animal-health-literacy/pet-food-labels-general> (2022. 08. 23.)

Ezeknek a speciális jogszabályoknak a mögöttes célja kettős, egyfelől cél az állatok érdekvédelme, az állatjólét biztosítása. Másfelől, cél a kedvtelésből tartott állatok gondos tulajdonosainak, mint fogyasztóknak az érdekvédelme, amely többek között a transzparens tájékoztatásban, a befolyásmentes vásárlói döntés kialakításának biztosításában jelentkezik.

A gyakorlatban a megjelölt állatjóléti és fogyasztóvédelmi célok alapvetően érvényesülnek, azonban az állateledelek minőségével kapcsolatos visszaélések napjainkra sem szorultak teljesen vissza. Ennek oka, hogy a kereskedelmi forgalomban kapható állateledelek tartalmazhatnak olyan összetevőket, amelyek emberi ételmiszerekben történő felhasználása tilos.⁹⁹ Ez teret enged a kedvtelésből tartott állattulajdonosok aggodalmainak, amely a fenntartható,¹⁰⁰ alternatív¹⁰¹ állateledelek¹⁰² vonatkozásában is visszatükröződhet. Álláspontom szerint ezeknek az aggályoknak az eloszlata a jogalkotás feladata.

99 AAFCO: "Human-Grade". <https://talkspetfood.aafco.org/humangrade> (2022. 08. 28.)

100 ACUFF, Heather – DAINTON, Amanda – DHAKAL, Janak – KIPROTICH, Samuel – ALDRICH, Greg: Sustainability and Pet Food. *Veterinary Clinics of North America: Small Animal Practice*, 2021, 51 (5), 563–581.

101 RADITIC, Donna: Insights into Commercial Pet Foods. *Veterinary Clinics of North America: Small Animal Practice*, 2021, 51 (3), 551–562.

102 SWANSON, Kelly S. – CARTER, Rebecca A. et al.: Nutritional sustainability of pet foods. *Advances in Nutrition, AN International Review Journal*, 2013, 4 (2), 141–150.